

staat ten minste één op locatie genomen kleurenfoto van de behandelde soort. Stinsenplanten worden als groep behandeld (met van iedere genoemde soort een mooie kleurenfoto). In het laatste deel van het boek zijn onder meer stadswandelingen en kijktips in 18 steden opgenomen.

Dit laatste deel nodigt uit om direct op pad te gaan – en dat heeft uw recensent dan ook meteen gedaan! Het is voor wandelaars heel handig, dat de meeste wandelingen nabij een NS-station starten. Als de wandelaar echter enthousiast en met 700 g (!) aan 'veldgids' op zak aan een van die wandelingen wil beginnen, dan stuit hij op twee problemen. Het eerste probleem is, dat in de marge van de routebeschrijvingen steeds de 'beste bezoekmaanden' staan vermeld, maar welke van de in de beschrijving genoemde soorten wanneer in de genoemde periode bloeien weten de meeste amateurs uiteraard niet. Het opzoeken hiervan bij de behandeling van de soorten is tamelijk tijdrovend – uw recensent kiest daarom voor een wandeling met veel varens, namelijk die in Utrecht. Het tweede probleem is, dat het boek geen sleutels heeft. De behandelde soorten zijn op bloemkleur ingedeeld (ongeveer 60 pagina's per kleur), wat heel praktisch is voor een beginnende florist. Hierdoor zou men al bladerend en met een beetje geluk de gevonden plant moeten kunnen vinden, ware het niet dat de achtergrondkleur van de pagina vaak storend werkt. De pagina's in, bijvoorbeeld, het blauwe gedeelte hebben over de hele pagina een achtergrond die bestaat uit vijf tinten blauw en paars plus de bijbehorende pasteltinten! Dit komt de overzichtelijkheid niet ten goede. Wat bijvoorbeeld te denken van een foto van de Slanke en de Kleine Mantelanjer (*Petrorhagia prolifera* en *P. saxifraga*, pag. 71) tegen een achtergrond van tien tinten rood? Daar komt bij, dat de planten goed te herkennen zouden moeten zijn aan de hand van de foto's, maar dat is helaas niet altijd het geval. Hoe leuk de foto's qua (stads-)achtergrond vaak ook zijn, op een aantal foto's zijn de afgebeelde planten te klein om de bloemen goed te kunnen zien (zoals bij Slangenkruid, *Echium vulgare*, op pag. 34). Iets meer close-up (zoals de mooie foto van Rood guichelheil, *Anagallis arvensis*, op pag. 68) en een minder dominante (of een iets rustiger) achtergrond zou deze foto's zeker ten goede gekomen zijn. De varenfoto's zijn echter zonder uitzondering mooi.

Wat specifiek opvalt aan de routebeschrijving in Utrecht is het geringe aantal soorten dat in de loop van de route wordt genoemd. Alsof niet de hele route vergeven is van Gele Helmbloem (*Pseudofumaria lutea*), Harig knopkruid (*Galinsoga quadriradiata*), Muurleeuwenbek (*Cymbalaria muralis*) en Muurvaren (*Asplenium ruta-muraria*)! Het was leuk geweest de wandelaar hier al aan het begin van de route op te wijzen, zodat hij die planten op zijn tocht vervolgens telkens weer kan herkennen.

De plattegrondjes bij de routebeschrijvingen zijn summier maar voldoende. Een routebeschrijving moet echter wel correct zijn. De tongvarens (*Asplenium scolopendrium*) 'nabij Oudegracht 230' in Utrecht (pag. 361) blijken aan de overkant van Oudegracht 132 te staan. Dit is ruim een halve kilometer eerder op de route!

Ondanks deze tekortkomingen is *Stadsplanten* echter als geheel een mooie veldgids voor de stadsflora, die niet alleen voor de beginnende plantenliefhebber, maar wellicht ook voor de gevorderde florist interessant kan zijn. De totstandkoming van het boek is een prachtig initiatief en het opnemen van stadswandelingen en kijktips is echt een vondst. Er is duidelijk heel veel werk in dit boek gestoken en de biotoopbeschrijvingen van de behandelde plantensoorten zijn, net als de rest van het boek, voor de amateurplantenliefhebber informatief en interessant, en bovendien zeer vlot en toegankelijk geschreven.

Ietje Plug

Boekbespreking 4

J.-P. Frahm & W. Frey, *Moosflora* (4e, herziene druk), Verlag Eugen Ulmer, Stuttgart, 2004, 538 pag., 108 platen met kleine lijntekeningen, € 24,90, ISBN 3-8001-2772-5 (Ulmer) / 3-8252-1250-5 (UTB) [verschenen in de reeks *UTB für Wissenschaft* nr. 1250]. — Deze mosflora op zakformaat behandelt de lever-, hauw- en bladmossen van Duitsland, maar is ook in aangrenzende landen zoals Nederland goed te gebruiken. In de praktijk zijn mossen uit grote delen van Midden- en Noordwest-Europa, met uitzondering van de alpiene mosflora, met deze flora op naam te brengen.

Het boek is bedoeld voor gevorderde en beginnende bryologen en is uiteraard geschreven in het Duits. Het boek geeft heel beknopt praktische tips voor het verzamelen en op naam brengen van mossen en het bevat een eveneens korte begrippenlijst van de bij het determineren van mossen gangbare begrippen. De belangrijkste in de sleutels gebruikte kenmerken en kenmerktoestanden worden met behulp van illustraties verduidelijkt. Het boek geeft daarnaast nog summier informatie over de Duitse Rode Lijst-soorten en de in Duitsland beschermde mossoorten. Eveneens kort, maar handig zijn de opgenomen literatuurlijsten met referenties naar andere Europese mosflora's en de voor Duitse (amateur)bryologen relevante en in Duitsland beschikbare mossenliteratuur.

Het boek is ondanks zijn geringe formaat een echte flora: het grootste deel van het boek is gewijd aan sleutels en beschrijvingen van de behandelde soorten. Het boek volgt hierbij een classificatiesysteem dat kennelijk met enig pragmatisme is aangepast aan recente inzichten in het huidige 'moleculaire tijdperk'. De sleutels zijn hiërarchisch opgebouwd en volgen in de regel het classificatiesysteem – waar dat onpraktisch wordt is gekozen voor een pragmatische oplossing. De sleutels werken prettig en goed; de coupletteksten zijn goed te begrijpen. De beknopte beschrijvingen geven een goed beeld van de beschreven taxa en worden voor soorten en geslachten waar dat nodig of handig is verduidelijkt door habitus- of detailtekeningen. Deze tekeningen zijn niet overweldigend fraai, maar wel duidelijk en illustratief voor de onderscheidende kenmerken van de soort of een geslacht. Al met al is deze mosflora ook voor Nederlandse bryologen een leuk boek om aan te schaffen.

Hans Kruijer

Boekaankondigingen

Altenburg & Wymenga-rapporten

Info: Postbus 32, 9269 ZR Veenwouden, tel.: 0511-474764; e-mail: info@altwym.nl

*K. van der Veen, *De vegetatie van de objecten Gameren, Haaften, Wamel, Coehoorn en Lienden in 2003*, Veenwouden, 2004, 23 pag., Altenburg & Wymenga-rapport 448; bijlage is apart uitgegeven en omvat de bijbehorende verspreidingskaarten en opnametabellen.

*K. van der Veen, *De vegetatie van de Braakmankreek en de Scherpenissepolder in 2003*, Veenwouden, 2004, 29 pag., Altenburg & Wymenga-rapport 471; bijlagen zijn apart uitgegeven en omvatten de bijbehorende verspreidingskaarten en opnametabellen.

Alterra-rapporten

Deze rapporten zijn te bestellen door overmaking van het vermelde bedrag op bankrekening 36.70.54.612 t.n.v. Alterra te Wageningen, onder vermelding van het gewenste rapportnummer. Info: Alterra, Postbus 47, 6700 AA Wageningen, tel. 0317-474700; e-mail: info.alterra@wur.nl

R.C. Apeldoorn, *De Born: Ecologische effectenstudie van een herinrichting als bijlage bij de ontheffingsaanvraag flora- en faunawet*, Wageningen, 2004, 40 pag. incl. bijlagen, € 14, Alterra-rapport 962.

J. Buiteveld, K.G. Kranenborg & S.M.G. de Vries, *Herkomst- en nakomelingschaponderzoek van es (*Fraxinus excelsior*) in Nederland*, Wageningen, 2004, 37 pag., € 16, Alterra-rapport 929.

S.P.J. van Delft, *Validatie Natuurgericht Landevaluatiesysteem NATLES. Toetsing van de voorspelling van ecotootypen aan veldgegevens in proefgebied Beerze-Reusel*, Wageningen, 2004, 111 pag. incl. bijlagen, € 23, Alterra-rapport 947.

J.H. Faber, M.A. van de Leemkule, & H.R.G. de Ruiter, *Monitoring natuurdoelen rivierengebied. Kwetsbaarheid en kansrijkdom van natuurdoelen op verontreinigde bodems*, Wageningen, 2004, 55 pag. incl. bijlagen, € 18, Alterra-rapport 907.